

VYTAUTO DIDŽIOJO UNIVERSITETAS
HUMANITARINIŲ MOKSLŲ FAKULTETAS
ISTORIJOS KATEDRA

VISUOTINĖ MIGRACIJOS ISTORIJA

NAMŲ DARBAS

Vokiečių diasporos JAV istorija

Atliko: Rūta Varkalaitė
Dėstytojas.: dr. Ilona Strumickienė

Kaunas, 2013

Turinys

ĮVADAS.....	3
1. VOKIEČIŲ TAUTA IR MIGRACIJOS KRYPTYS	5
2. VOKIEČIŲ EMIGRACIJOS Į JAV PRIEŽASTYS	6
3. VOKIEČIŲ DIASPORA JAV	8
3. 1. Pensilvanijos valstija	8
3. 2. Ohajo valstija	9
3. 3. Ilinojaus valstija	Error! Bookmark not defined. 10
3. 4. Teksaso valstija	Error! Bookmark not defined. 11
IŠVADOS	13
LITERATŪROS SARAŠAS.....	14

ĮVADAS

Diaspora (gr. išsklaidymas) - svetur gyvenanti tautos dalis. Šis terminas ilgą laiką taikytas žydų bendruomenėms.¹ Tačiau nuo XX a. II p. jis naudojamas bet kuriai tautinei bendruomenei gyvenančiai ne savo kilmės šalyje apibūdinti.

Nors iš pirmo žvilgsnio vokiečių tauta atrodo gan sėkli, ji turi ilgametę migracijos istoriją. Daugiausia migrantai iš Vokietijos traukė į artimašias šalis, į rytus palei Dunojaus upę bei rytinę Elbės ir Oderio pusę, į Rusijos imperiją Jekaterinos II valdymo laikotarpiu, taip pat ir į Šiaurės bei Pietų Ameriką.² Kiekviena migracijos kryptis turėjo savas priežastis, todėl apibendrintai kalbėti apie vokiečių diasporą yra sudėtinga. Toks platus tautos pasklidimas įpareigoja analizuoti kiekvieną kryptį bei emigrantų santykį su kiekviena tikslo šalimi atskirai. Todėl neatsitiktinai šiame darbe dėmesys skiriamas vien tik vokiečių diasporai Jungtinėse Amerikos Valstijose. Tačiau ir čia tema susiaurinama – atmetama Pavolgio vokiečių migracija į JAV, kadangi tai specifinis reiškinys reikalaujantis atskiros studijos. Šiame darbe koncentruojamasi tik ties vokiečių migracija iš kilmės šalies į JAV. Pagrindinė literatūra, kuria remiamasi šiame darbe yra JAV išleistos vokiečių diasporos istorijos apžvalgos, taip pat stengiasi pasirinkti kuo patikimesnius internetinius šaltinius. Jais naudotasi dėl literatūros bei kitų šaltinių stygiaus.

Šio darbo tikslas yra apžvelgti vokiečių diasporos JAV istoriją.

Darbo uždaviniai:

1. Trumpai pristatyti vokiečių tautą ir jos migraciją.
2. Apžvelgti vokiečių emigracijos į JAV priežastis
3. Aptarti konkrečių JAV valstijų, į kurias migravo vokiečiai, atvejus

Šiame darbe daugiausia koncentruojamasi į XVIII-XX a. pradžios laikotarpį.

Darbe naudojamas aprašomasis ir analitinis istorijos mokslo metodai.

Darbą sudaro trys pagrindiniai skyriai. Pirmajame trumpai pristatoma vokiečių tauta ir jos migracijos kryptys. Antrajame skyriuje dėmesys sutelkiamas į pagrindines vokiečių emigracijos į JAV priežastis. Paskutiniame skyriuje aptariami konkrečių JAV valstijų, į kurias migravo vokiečiai, atvejai. Tad ši darbo dalis padalinta į keturis poskyrius, kuriuose atskirai apžvelgiami svarbiausi migracijos istorijos į Pensilvanijos, Ohajo, Ilinojaus ir Teksaso valstijas momentai. Šios

¹ *Visuotinė lietuvių enciklopedija*, Vilnius, t. 4, 2003, p. 669.

² Robert C. Nesbit, *Wisconsin : a history*, Madison, 1989, p. 154.

valstijos pasirinktos kaip tipinės, vienos iš turinčių didžiausią imigrantų iš etninės Vokietijos skaičių.

1. VOKIEČIŲ TAUTA IR MIGRACIJOS KRYPTYS

Vokietija – vidurio Europos valstybė esanti į pietus nuo Šiaurės ir Baltijos jūrų, užimanti 356.759 km² plotą. Šios šalies gyventojai nuo senų laikų daugiausia vertėsi žemės ūkiu, tačiau ilgainiui tuo besiverčiančių skaičius mažėjo: 1883 m. – 39,9 %, 1933 m. – 20,8 %. Didmiesčiuose taip pat nuo seno gerai išvystyta pramonė.³ Vokiečių kalba priklauso indoeuropiečių kalbų šeimos, germanų kalbų grupės, vakarų germanų šakai.⁴

„Vokiečiai, - kartą pasakė J. V. Gėtė, - viską apsunkina, tiek sau, tiek visiems kitiems.“ Galbūt kaip tik todėl visuomet egzistavo „vokiečių problema“, o svetimšaliai kartkartėmis prisipažindavo nesugebantys perprasti vokiečių elgesio, o ką jau kalbėti apie vokiečių filosofiją ir vokiečių kalbą.⁵ Greičiausiai panašų išpūdį palikdavo ir vokiečių bendruomenės įsikūrę svietimuose kraštuose.

Vidutinio vokiečio gyvenimas XVIII a. ir XIX a. pradžioje buvo ganėtinai provincialis. Žinoma, būta ir išimčių. Berlyno ir Miuncheno gyventojų neaplenkė išorės pasaulio vėjai, o didžiojo uostamiesčio Hamburgo senbuvių buvo galima apibūdinti kaip kosmopolitinių pažiūrų atstovus. Tačiau to negalėta pasakyti apie žmones gyvenančius Žemutinės Bavarijos kaimuose, bei tų žemių gyventojus, kurias būtų galima pavadinti Vokietijos širdimi. Šią Vokietijos dalį XIX a. etnografas W. H. Riehlis vadino „vidurio, arba diferencijuotąja Vokietija“. Ji driekėsi nuo Vestfalijos iki Dunojaus ir nuo Reino iki Aukštutinės Saksonijos. Šiame kalvotame krašte buvo įsikūrus daugybė vidutinio dydžio bendruomenių.⁶ XVI a. kilusi dvasios revoliucija – protestantiškoji Reformacija Vokiečių sąmonei ir net gi vokiečių kalbai turėjo esminių padarinių. Ji sugriovė ir šiaip tuomet miglotą vieningos Vokietijos regimybę ir, svarbiausia, pradėjo ilgą religinės nesantaikos laikotarpį.⁷ Tai taip pat skatino emigraciją į kraštus, kuriuose bendruomenės galėjo išvengti religinio persekiojimo.

Žvelgiant į XIX a. pab. – XX a. pr. statistinius duomenis dar kartą galima įsitikinti, kad vokiečiai turi ilgametę migracijos istoriją bei patirtį. Artimosiose šalyse istoriškai susiformavo gan didelės vokiečių bendruomenės. Daugiausia jų 1910 m. duomenimis gyveno Austrijoje,

³ *Lietuvių enciklopedija*, Boston, t. 34, 1966, p. 461-465.

⁴ Ten pat, p. 485.

⁵ Gordon A. Craig, *Vokiečiai : praeitis, dabartis, ateitis, permainos ir tęstinumas*, Vilnius, 1995, p. 21.

⁶ Ten pat, p. 35.

⁷ Ten pat, p. 26.

Didžiojoje Britanijoje, Nyderlanduose, Prancūzijoje, Belgijoje, Šveicarijoje.⁸ Taip pat daug vokiečių gyveno Rusijos imperijoje, atvykę Jekaterinos II kvietimu. Austrijoje ir Rusijoje, lyginant su kitomis šalimis, ženklus skaičius vokiečių gyveno didmiesčiuose.⁹ Austrijoje ir Nyderlanduose didžioji dalis atvykėlių dirbo pramonės sektoriuje, įskaitant gavybą ir statybą. Didžiojoje Britanijoje daugiausia kūrėsi pirkliai.¹⁰ Vokiečiai taip pat migravo ir už Atlanto. Pietų Amerikoje iki 1910 m. gausaus imigrantų iš Vokietijos srauto sulaukė Argentina ir Čilė.¹¹ Tačiau daugiausia iš Vokietijos buvo vykstama į JAV. Ilinojus, Kalifornija, Čikaga, Teksasas, Pensilvanija, Ohajas buvo valstijos, kuriose įsikūrė stambiausios vokiečių bendruomenės.¹²

2. VOKIEČIŲ EMIGRACIJOS Į JAV PRIEŽASTYS

Vokiečių tauta turi ilgametę migracijos į JAV istoriją. Jau apytikriai nuo 1710 m. vokiečių migracijos mastai į Pensilvanijos valstiją ženkliai išaugo. Daugiausia jų atvyko tarp 1749 m. ir 1754 m. Vėliau jų imigraciją ribojo prasidėjęs Septynerių metų karas, Amerikos revoliucija bei kylančios žemės kainos. Buvo daugybė priežasčių kodėl minėtu laikotarpiu vokiečiai paliko savo gimtinę ir rizikingais būdais keliaudavo per Atlantą į Šiaurės Ameriką. Bėgimas nuo religinių kovų ir persekiojimo laikomas pagrindine priežastimi. Didžioji dalis imigrantų priklausė Liuteronų ir Reformatų bažnyčioms. Trisdešimtmetis karas labai nuniokojo Europą, taip pat įtampą kėlė karai Vokietijos kunigaikštysčių ir Prancūzijos. Tuomet emigravusiems Pensilvanija tiesiog atrodė kaip galimybių kraštas, nepaisant galimų pavojų. Daugumą skatino jau išvykusių giminių laišakai, kuriuose buvo rašoma apie politinę ir religinę laisvę Pensilvanijos kolonijoje, bei galimybę gauti žemės. Šiuo laikotarpiu daug imigrantų iš Vokietijos buvo prekybininkai ir amatininkai, atvykę kartu su šeimomis. Tačiau nemaža dalis buvo pernelyg neturinti, kad galėtų susimokėti už transatlantinę kelionę, tad apie pusė imigrantų į Pensilvanijos koloniją atvyko kaip tarnai su darbo sutartimis. Už kelionę ir papildomas išlaidas šie turėdavo atidirbti nuo dvejų iki septynerių metų.¹³

⁸ *Die Deutschen im Ausland und die Ausländer im Deutschen Reiche*, Berlin, 1918, p. 2-6.

⁹ *Die Deutschen im Ausland und die Ausländer im Deutschen Reiche*, Berlin, 1918, p. 4*.

¹⁰ Ten pat, p. 7*.

¹¹ Ten pat, p. 10.

¹² Ten pat, p. 7-9.

¹³ *German settlement in Pennsylvania : an overview*, [S.l.], [s.n.], p. 1-2.

Nuo 1830 m. iki 1854 m. į JAV plūstelėjo dar viena didelė vokiečių migrantų banga. 1854 m. vokiečių JAV skaičius pasiekė 215 000 ir daugiau. Pirmą kartą buvo viršytas airių imigrantų skaičius. Kaip ir airiai, vokiečiai buvo išsibarstę po JAV ir kūrėsi tiek miestuose, tiek kaimuose. Didžiausias srautas teko valstijoms, įsikūrusioms prie Misisipės slėnio. Gyvenvietės kuriose pagrinde užsiimta žemės ūkiu įgavo Vokietijai būdingų bendruomenių bruožus. Šio vokiečių antplūdžio į JAV priežastis apibrėžti gan sudėtinga. Amerikiečiams patinka girdėti, o imigrantams prisiminti, kad šie į JAV atvyko ieškodami religinės ar politinės laisvės. Tačiau tai greičiausiai tik dalis tiesos. Nors daug vokiečių į JAV atvyko kaip grupės: liuteronai, katalikai, husitai, tačiau didžioji dauguma čia migravo su šeimomis dėl kur kas paprastesnių priežasčių. Tuomet populiarī frazė "Kein König da" (čia nėra karaliaus), leido manyti, kad toks imigrantų antplūdis yra įtakotas politinės laisvės ir saviraiškos siekimo. Visgi realiausia priežastis buvo ta, kad Vokietijoje gyventojai tuomet buvo labai apsunkinti mokesčiais ir biurokratija. Be abejoj, čia suveikė traukos-stūmos dėsnis, skatinęs migraciją - buvo priežastys išvykti ir priežastys atvykti. Paprasčiausia identifikuoti ekonomines priežastis. Agrarinei kultūrai smunkant, pramonės vystymasis užtruko. Galima paskaičiuoti, kad populiacija Šiaurės Europoje, nekitusi visą amžių ar daugiau, staiga išaugo dvigubai tarp 1700 m. ir 1800 m. ir toliau didėjo. Užfiksuota, kad vokiečiai išvykę 1830 m. - 1846 m. daugiausia buvo ne bežemiai valstiečiai ar augančių miestų darbininkai, o mokesčius mokėję miestiečiai amatininkai ir smulkūs ūkininkai. Kylančios maisto kainos neramino miestiečius, o numatoma žemės konsolidacija suteikė šansą neefektyvių mažų ūkių savininkams ją parduoti. „Nykštukinė“ Vokietijos ekonomika nepajėgė išlaikyti augančios populiacijos. Daugelis vidaus sienų apsunkino prekybą, tuo tarpu 1833 m. sukurtos Vokietijos muitų sąjungos dėka į sustingusią amatų rinką plūdo gaminiai iš industrinių miestų. Tai gąsdino amatininkus ir smulkiuosius ūkininkus ir šioje klasinėje visuomenėje jie savo vaikus ateityje ėmė matyti kaip bežemius miesto darbininkus. Tuomet panaši situacija buvo ir su Anglijos gyventojais, tačiau šios valstybės pramonė buvo nepalyginamai geriau išvystyta, miestuose didelę dalį sudarė darbininkų klasė. Vokietijos miestuose dauguma gyventojų buvo nuskurdę ir nereikalingi. Visa tai atsispindėjo ekonomikoje. Tad pirmoji migrantų iš Vokietijos į JAV banga, trukusi maždaug iki 1946 m., apėmė smulkiuosius ūkininkus, prekybininkus ir amatininkus iš pietinių miestų ir kaimų. Jie pradėjo jaustis nereikalingais ir pardavę savo ūkius bei parduotuves išvyko. Jų tikslas buvo pabėgti iš ekonominės sistemos, kurioje žemė ir kapitalas buvo brangūs, o darbas menkai apmokamas. Sulig antrąja banga, trukusia 1847 m. – 1855 m., imigrantų skaičius iš Vokietijos išaugo šešis kartus. Bežemiai valstiečiai iš protestantiškosios vakarinės Vokietijos dalies, suformuotos vidinės migracijos, dabar tapo emigrantais. Šiose žemės ūkiu besiverčiančiose provincijose, žemių savininkai bandė apriboti

augančią žemės ūkio darbo jėgą drausdami santuokas. Tą jie galėjo daryti, kadangi valdė savo pavaldinių namų ūkius. Didėjant nesantuokinių vaikų skaičiui ir atsirandant gyventojų pertekliui valdžia ir žemvaldžiai ėmė atvirai remti bežemių valstiečių emigraciją. Nors garlaivių maršrutai atsiradę Šiaurės Atlante bei geležinkeliai Europoje ir JAV sumažino susisiekimo kainas, šiuo laikotarpiu dauguma (95 procentai) imigrantų į JAV vis dar atplaukdavo burlaiviais. Tarp 1815 m. ir 1850 m. Vokietijoje buvo išleista per penkiasdešimt patarimų knygų skirtų emigruojantiems į JAV. Šios buvo labai paklausios, tad atvykėliai dažniausia jau žinodavo kaip orientuotis ir kur geriausia įsikurti naujame krašte. Taip pat pagelbėdavo ir draugų bei giminaičių laišakai iš JAV. 1847 m. Phillip Best savo laiške, skirtame žmonos giminaičiams Darmštate, rašė: „Čia ūkininkas gyvena be rūpesčių, čia sunkiai berasi ūkininką kuris kas savaitę neturėtų naujienų laikraščio savo namuose [...] Vokietijoje niekas nežino kaip vertinti laisvę į kurią prigimtine teise turi visi žmonės [...] čia kiekvienas gali pareikšti savo nuomonę atitinkamai pagal savo išmanymą [...] čia valdininkai ir dvasininkai yra priklausomi nuo žmonių, o Vokietijoje žmonės yra priklausomi nuo valdininkų ir dvasininkų valios.“ Taigi, kitų sėkmės istorijos vėlgi skatino emigruoti.¹⁴

3. VOKIEČIŲ DIASPORA JAV

3.1 Pensilvanijos valstija

1683 m. grupė kvakerių ir menonitų atvykusių iš Reino krašte esančio Kréfeldo miesto, įkūrė Germantauną (Filadelfija, Pensilvanijos valst.), kuris užfiksuotas kaip pirmoji vokiečių gyvenvietė JAV.¹⁵ Jos gyventojai pasižymėjo pamaldumu, buvo ramūs, darbštūs žmonės, greitai įsitvirtinę ir netrukus pirmavę žemės ūkyje.¹⁶ Didžiausia vokiečių migracija į Pensilvaniją vyko tarp 1749 m. ir 1754 m. Tuomet buvo vykstama į kraštus kur negrėsė religinis persekiojimas, emigruoti taip pat skatino Trisdešimtmečio karo padariniai. Menonitai (anabaptistų judėjimo atšaka) buvo radikaliosios reformacijos šalininkai kurie pripažino tik suaugusių krikštą ir buvo visiškai pacifistai. Viljamas Penas pakvietė naujakrikštus apsistoti jo kolonijoje. Tad nuo 1710 m. migracija į Pensilvaniją išaugo. 1702 m. įkurta Skippack, o 1709 m. Oley ir Conestoga gyvenvietės. Ankstyviausieji imigrantai atvyko iš pietvakarinės Vokietijos dalies: Reino, Viurtenbergo, Badeno

¹⁴ Robert C. Nesbit, *Wisconsin : a history*, Madison, 1989, p. 155-157.

¹⁵ *German settlement in Pennsylvania : an overview*, [S.l.], [s.n.], p. 1.

¹⁶ First german settlers land in America, <http://www.germanheritage.com/postal/germansettlers/> [žiūrėta: 2013 11 10]

ir vokiškosios Šveicarijos dalies. Tarp 1727 m. ir 1775 m. apie 65 000 vokiečių atsikėlė į Filadelfiją ir čia apsigyveno. Tuo tarpu atvykę į kitus uostus pasklido po visą Pensilvaniją. Iki Amerikos nepriklausomybės karo Pensilvanijos valstijoje gyveno per 75 000 etninių vokiečių. Kadangi nėra tikslių duomenų spėjama, kad šis skaičius gali viršyti ir 100 000. Bendžaminas Franklinas rašė, kad bent vieną trečdalį Pensilvanijos baltųjų gyventojų sudaro vokiečių kilmės gyventojai. Tačiau be abejonės, ši valstija turėjo didžiausią vokiečių skaičių naujai sukurtose JAV. Sumažėjus migracijos srautui jis vėl atsinaujino po 1890 m., kai Vokietijoje prasidėjo badmetis. Reikšmingų skirtumų tarp atvykusių ankstesnės ir vėlesnės migracijos bangos metu, nebuvo. Naujos bangos imigrantai atvyko iš šiaurės ir rytų Vokietijos. Ankstesnės, kaip minėta, iš pietvakarinės dalies. Tuomet, naujai atvykę daugiausia buvo katalikai, o senieji imigrantai – liuteronai ir reformatai. Nors vėliau, tarp 1840 m. ir 1850 m., migracijos srautas iš Vokietijos dar nebuvo atslūgęs, mažai atvykusių įsikurdavo Pensilvanijoje, kadangi čia labai pabrango žemė. Daugelis tuomet traukė į Ilinojus ir kitas valstijas. XIX a. vykusią migraciją iš Vokietijos į Pensilvaniją nepasiekė tokio masto koks buvo iki Amerikos nepriklausomybės karo. Ji visiškai sumažėjo prasidėjus JAV pilietiniam karui ir trumpam padidėjo tik 1920 m., atsiradus kvotų sistemai. Nepaisant to, Pensilvanija ir toliau ilgą laiką turėjo didžiausią vokiečių imigrantų skaičių.¹⁷

3.2 Ohajo valstija

1860 m. Ohajo valstijoje gyveno per 328 249 imigrantų. Šie žmonės sudarė 14 procentų visos valstijos gyventojų. 1900 m. šis skaičius padidėjo iki 458 734, tačiau gyventojų gimusių ne šioje valstijoje sumažėjo iki 11 procentų. Dauguma imigrantų buvo atvykę iš Vokietijos, Didžiosios Britanijos ir Airijos. Daugėjo atvykstančių iš Rytų Europos. Vokiečių kilmės imigrantai buvo vieni pirmųjų atvykusių į Ohajo valstiją. Dalis jų čia persikėlė iš Pensilvanijos. Kiti atvyko statyti kanalus 1820-1830 m. Jie visoje valstijoje tankiai kūrė savo bendruomenes. Fort Loramie buvo didžiausia, tad vėliau šis miestelis pavadintas Berlynu. 1800 m. vokiečiai prisidėjo prie Lankasterio gyvenvietės įkūrimo. Viskas čia buvo spausdinama vokiečių ir anglų kalbomis. 1809 m. vokiečių kalba pradėtas leisti laikraštis „Der Ohio Adler“. Vokiški laikraščiai tuomet leisti Sinsinatyje bei Klivlende. Nors kaip ir didžioji dauguma imigrantų XVIII ir XIX a. sandūroje vokiečiai matė Ohajo valstiją kaip galimybių kraštą, tačiau atvykę čia jie itin stengėsi išlaikyti savo

¹⁷ *German settlement in Pennsylvania : an overview*, [S.l.], [s.n.], p. 1-2.

tradicinę kultūrą ir kalbą. Apie 1830 m. daug vokiečių kūrėsi Sinsinatyje. Šiuo laikotarpiu Sinsinatis buvo tapęs pagrindiniu kiauolienos perdurbimo centru. Dauguma imigrantų iš Vokietijos gyveno miesto srityje turėjusioje pavadinimą „prie Reino“. Ji tapo svarbiu šių imigrantų kultūros centru. Čia buvo bažnyčios, klubai taip pat leisti vokiški laikraščiai. Tačiau vokiečių bendruomenė ne visuomet gerai sutarė su kitomis Sinsinačio bendruomenėmis. Kai kuriems gyventojams šie atrodė grėsmingi ir imta juos kaltinti dėl daugelio miesto problemų. Antivokiškos nuotaikos pasireiškė smurtu 1855 m., kuomet minia žmonių bandė įsiveržti į kaimynystėje buvusią vokiečių bendruomenę ir buvo sulaikyta policijos dalinių. Po šio ir kitų panašių proveržių vokiečiai stiprino savo bendruomenes, jos tapo uždaresnės. XIX a. ir XX a. pradžioje daugelis JAV gimusių gyventojų turėjo neigiamą požiūrį į imigrantus. Kai kuriems nepatiko atvykusių religinės pažiūros ir politiniai įsitikinimai. Kiti manė, kad atvykėliai gali sugadinti JAV piliečių moralę. Taip pat buvo bijoma, kad JAV suprastės gyvenimo kokybė, kadangi nepakaks darbo vietų visiems. Tikėtasi apriboti imigraciją arba priversti atvykusius priimti vyraujančius papročius ir įsitikinimus. 1900 m. Ohajo valstijoje gyveno 204 160 vokiečių, taip pat šimtai tūkstančių turėjo vokiškas šaknis. Nepaisant didelio JAV vokiečių skaičiaus Ohajo valstijoje, per Pirmąjį pasaulinį karą dauguma vėl susidūrė su antivokiškais nuotaikomis. Vietos gyventojai pakeitė vokiškus gatvių pavadinimus, uždraustas vokiečių kalbos mokymas mokyklose, iš bibliotekų išskelti vokiški leidiniai. Naujasis Berlynas pervadintas Šiaurės Kantonu. Nors Amerikos vokiečiai Antrojo pasaulinio karo metu taip pat patyrė diskriminaciją, tačiau ne tokiu lygiu kaip per Pirmąjį pasaulinį karą. XX a. naujųjų imigrantų iš Vokietijos Ohajo valstijoje skaičius pradėjo mažėti. 1920 m. čia gyveno 111 839 vokiečiai ir tai vis dar buvo didžiausia imigrantų grupė. Apie 1940 m. jų sumažėjo iki 66 000. Po Antrojo pasaulinio karo jų atvyko dar mažiau. 1980 m. Klivelende gyveno tik 9435 Vokietijoje gimę imigrantai, kai tuo tarpu 1900 m. šiame mieste jų buvo per 40 000. Tačiau apskritai, net ir XXI a. pradžioje anksčiau į Ohajo valstiją atvykusių vokiečių ir jų palikuonių bendruomenė tebėra stipri ir klestinti. Didelis dėmesys skiriamas savo kilmės šalies istorijai.¹⁸

3.3 Ilinojaus valstija

XIX a. dideli vokiečių imigrantų srautai vyko ir į Ilinojaus valstiją. Ypatingai daug jų įsikūrė pietvakarinėje jos dalyje. 1824 m. Vokietijoje išleista Gottfried Duden knyga „Pasakojimas

¹⁸ German ohioans, http://www.ohiohistorycentral.org/w/German_Ohioans?rec=592 [žiūrėta: 2013 11 10]

apie kelionę į Šiaurės Amerikos vakarines valstijas“ buvo plačiai skaitoma ir skatino gyventojus vykti į JAV. Tiesa, autorius, rašydamas apie Misūrio upės slėnį vakarine valstija tuomet laikė Misūrio valstiją. Kadangi Ilinojus buvo gretima valstija, po šios knygos išleidimo ji taip pat buvo pasirinkta imigrantų iš Vokietijos. Tad pirmoji banga buvo apie 1830 m., antroji 1848 m. Prie antrosios bangos prisidėjo vokiečių migracijos įmonė "Giessener Gesellschaft", kuri ^{buvo} pasirinkta ^{ur} Misūrio valstiją kaip pagrindinę kryptį į Naująjį pasaulį. Tačiau po 1830 m. neramumų Vokietijoje daugelis išsilavinusių gyventojų bėgo ir kadangi jie nepritarė vergovei, pasirinkta Ilinojaus valstija. Belvilis buvo pagrindinis miestas kuriame apsistojo vokiečiai. Šie imigrantai mieste buvo geranoriškai priimti, tad netrukus apie 90 procentų Belvilio gyventojų sudarė arba imigrantai vokiečiai, arba vokiečių kilmės gyventojai. Jų įtaka jautėsi visur: pramonėje, moksle, švietime, žiniasklaidoje. Ilgainiui čia vykdavo ne tik išsilavinę imigrantai. Atvykę, mechanikai, amatininkai smarkiai išvystė Belvilio ir visos Ilinojaus valstijos pramonę. Buvo sukurti iki tol nenaudoti gamybos įrenginiai, užregistruota šimtai patentų.¹⁹

3.4 Teksaso valstija

Didžiausia etninė grupė atvykusi iš Europos į Teksaso valstiją buvo vokiečiai. 1850 m. jie sudarė daugiau kaip 5 procentus visų Teksaso gyventojų. Pirmoji banga, kaip ir kitose minėtose valstijose, buvo apie 1830 m. Dauguma vokiečių apsigyveno pietų centrinė valstijos dalyje. Friedrich Dierck laikomas vienu iš imigrantų kūrusių galimybių šalies mitą ir skatinusių migraciją iš Vokietijos į Teksaso valstiją JAV. Jis buvo profesionalus sodininkas Oldenburgo Didžiojoje kunigaikštystėje, šiaurės vakarų Vokietijoje. F. Dierck emigravo į JAV ketindamas įsikurti Misūrio valstijoje, tačiau sužinojęs, kad didesnes žemės dotacijas galima gauti Teksase, vyko į jį. 1831 m. jis gavo daugiau nei 4000 akrų Ostino apylinkėje. Būtent ten ir susiformavo vokiečių diasporos branduolys Teksaso valstijoje. F. Dierck rašyti laišakai giminėms ir draugams į Vokietiją paveikė potencialius emigrantus. Jis gyrė klimata, gamtos išteklius, geras gyvenimo sąlygas. Taip pat akcentavo jog Teksase beveik nebuvo mokesčių, medžioklei ir žvejybai nereikėjo leidimų. Vienas jo laiškų buvo publikuotas šiaurės vakarų Vokietijos laikraštyje bei „emigranto vadove“. Tuomet jo, kaip „migracijos skatintojo“ vaidmuo tapo nenuginčijamas. Kaip minėtų laiškų rezultatas, mažas, pastovus srautas imigrantų paliko šiaurės vakarų Vokietiją dėl geresnio gyvenimo

¹⁹ Belleville history, <http://www.laborandindustrymuseum.org/BellevilleHistory.shtml> [Žiūrėta: 2013 11 10]

Teksase. Per dešimtmetį F. Dierck kaimynystėje įsikūrė daugybė kaimo bendruomenių. Ilgainiui jos jungėsi į didesnes gyvenvietes. Tokiu būdu žmonės iš mažų kaimo parapijų Vokietijoje sukūrė Teksaso apygardas. Daugiausia atvykusių buvo iš Vestfalijos, Oldenburgo, Holšteino. Vėliau, nuo 1840 m., vokiečių migracijos įmonė „Adelsverein“, pradėjo organizuoti tikslinę vokiečių migraciją į Teksasą, kuri buvo pasirinkta kaip galima savo kolonija, kadangi tai buvo nepriklausoma valstija ir kunigaikščiai čia galėjo įvesti tam tikrą politinę kontrolę. Nors įmonės finansinė padėtis buvo itin komplikauta, jos dėka Teksaso valstiją tarp 1844 m. ir 1847 m. pasiekė daugiau nei 7000 vokiečių, daugiausia valstiečių. Vėliau atsirado ir kitų panašių „projektų“. Apie 1850 m., kai šios idėjos nurimo, Teksaso vokiečių bendruomenė jau buvo gerai įsitvirtinusi. Besitęsiančią grandininę migraciją sustabdė JAV pilietinio karo metu Sąjungos užblokuoti Konfederacijos (šiai priklausė ir Teksasas) uostai. Pasibaigus karui, tarp 1865 m. ir 1890 m. į Teksasą atvyko daugiau imigrantų iš Vokietijos nei per 30 metų iki JAV pilietinio karo. Jų skaičius pasiekė 40 000. Dauguma, kaip tuomet būdinga vokiečių imigrantams, įsikūrė kaimo vietovėse ir miesteliuose. XIX a. pab. jų bendrijos pasklido praktiškai po visą Teksaso valstiją.²⁰

²⁰ Texas state historical association : Germans <https://www.tshaonline.org/handbook/online/articles/png02> [žiūrėta: 2013 11 10]

IŠVADOS

1. Vidutinio vokiečio gyvenimas XVIII a. ir XIX a. pradžioje buvo ganėtinai provincialis. Kitataučiai neretai prisipažindavo nesugebantys perprasti vokiečių elgesio. 1910 m. duomenimis daugiausia jų gyveno Austrijoje, Didžiojoje Britanijoje, Nyderlanduose, Prancūzijoje, Belgijoje, Šveicarijoje. Vokiečiai taip pat migravo ir už Atlanto – į Pietų Ameriką bei JAV.
2. Vokiečių migraciją į JAV skatino religinės ir politinės laisvės bei geresnių galimybių paieškos. Taip pat ne mažiau svarbios buvo ir ekonominės priežastys – veikė traukos-stūmos dėsnis.
3. Pirmieji imigrantai iš Vokietijos į JAV atvyko 1683 m. ir įsikūrė Pensilvanijos valstijoje. XIX a. Ohajo valstijoje buvo susikūrusi stipri vokiečių bendruomenė, puoselėtas kultūrinis gyvenimas. Tačiau čia susidurta ir su priešišku vokiečių imigrantams. Ilinojus valstijoje vokiečiai prisidėjo prie pramonės vystymosi. Migraciją iš Vokietijos į Teksasą skatino F. Dierck paskleistas galimybių šalies mitas. Jis sukėlė grandininę migraciją ir jau apie 1850 m. vokiečių bendruomenė buvo gerai įsitvirtinusi.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

I. Literatūra:

1. *Die Deutschen im Ausland und die Ausländer im Deutschen Reiche*, Berlin, 1918.
2. *German settlement in Pennsylvania : an overview*, [S.l.], [s.n.].
3. Gordon A. Craig, *Vokiečiai : praeitis, dabartis, ateitis, permainos ir tęstinumas*, Vilnius, 1995.
4. *Lietuvių enciklopedija*, Boston, t. 34, 1966.
5. Robert C. Nesbit, *Wisconsin : a history*, Madison, 1989.
6. *Visuotinė lietuvių enciklopedija*, Vilnius, t. 4, 2003.

II. Internetiniai šaltiniai:

1. Belleville history, <http://www.laborandindustrymuseum.org/BellevilleHistory.shtml>
[žiūrėta: 2013 11 10]
2. First german settlers land in America,
<http://www.germanheritage.com/postal/germansettlers/> [žiūrėta: 2013 11 10]
3. German ohioans, http://www.ohiohistorycentral.org/w/German_Ohioans?rec=592 [žiūrėta:
2013 11 10]
4. Texas state historical association : Germans
<https://www.tshaonline.org/handbook/online/articles/png02> [žiūrėta: 2013 11 10]